

Kontakt dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Analiza zjawiska na podstawie wyników ogólnopolskiego badania uczniów¹

Katarzyna Makaruk^a, Joanna Włodarczyk^a, Piotr Michalski^b

^aFundacja Dajemy Dzieciom Siłę

^bInstytut Psychologii Polskiej Akademii Nauk

Celem artykułu jest określenie skali zjawiska kontaktu dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, roli rodziców w profilaktyce tego kontaktu oraz wskazanie jego negatywnych korelatów.

Badanie zostało zrealizowane techniką Audio-CASI na ogólnopolskiej losowej reprezentatywnej próbie uczniów w wieku 11–18 lat (N = 3943). Wykorzystany w badaniu kwestionariusz poruszał m.in. takie zagadnienia jak: nadużywanie internetu, kontrola rodzicielska, kontakt z pornografią, wiedza na temat seksualności, ocena zadowolenia z różnych aspektów życia i podejmowanie zachowań seksualnych.

Wśród badanych 43% miało kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Chłopcy oglądają tego typu treści ponad dwa razy częściej (AOR = 2,228) niż dziewczyny. Ponad połowa dzieci i młodzieży (58%), która miała kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, deklaruje, że trafiła na nie przypadkiem.

Osoby, które miały kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, ponad trzy razy częściej otrzymywały zdjęcia o charakterze erotycznym (AOR = 3,335) i ponad pięć razy częściej je wysyłały (AOR = 5,014).

Osoby, które miały kontakt z pornografią i materiałami seksualizującymi, są mniej zadowolone z osiągnięć szkolnych ($\rho = -0,124$), rodziny ($\rho = -0,182$), przyjaciół ($\rho = -0,065$), czasu wolnego ($\rho = -0,110$) i życia ogólnie ($\rho = -0,155$).

1 Badanie było finansowane ze środków Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 zgodnie z umową nr 6/3/2.9/NPZ/2017/3167/593.

Nie wykazano żadnych istotnych statystycznie związków między wystąpieniem kontaktu z tego typu treściami a zadowoleniem z własnego wyglądu.

Brak jakichkolwiek zasad dotyczących korzystania z internetu ma związek z kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi (AOR = 2,134).

SŁOWA KLUCZOWE:

PORNOGRAFIA, SEKSUALIZACJA, DZIECI, MŁODZIEŻ, INTERNET, RODZICE

Wstęp

Pornografia generuje 30% ruchu w internecie (Anthony, 2012) i dotyczy jej co czwarte zapytanie w wyszukiwarkach internetowych (Stowarzyszenie Twoja Sprawa, 2013). Badania pokazują, że kontakt dzieci i młodzieży z pornografią jest powszechny. W Australii 90% chłopców i ponad 60% dziewczyn w wieku 13–16 lat widziało w internecie tego typu materiały (Fleming, Greentree, Cocotti-Muller, Elias, Morrison, 2006). Na tle innych krajów Polska odznacza się wysokim odsetkiem młodych osób, które deklarują kontakt z pornografią w internecie. Według danych z 2012 r. takie doświadczenie miało 67% polskich nastolatków w wieku 14–17 lat, podczas gry średnia dla siedmiu badanych krajów wynosiła 59% (Makaruk, Wójcik, 2012). Dodatkowo, analizując statystyki odwiedzania stron internetowych, widać, że w Polsce niemal 1/3 dzieci w wieku 7–18 lat (32%) korzystających z internetu za pomocą komputera ma kontakt z erotyką i pornografią za jego pośrednictwem (PBI, 2015). Dzieci wchodzą zarówno na komercyjne strony pornograficzne, takie jak redtube.com czy pornhub.com, jak i na strony, takie jak bigbangempire.com, oferującą animowaną grę wprowadzającą młode osoby w świat pornografii (formalnie jest to serwis dla osób pełnoletnich). Na kontakt z pornografią narażone są szczególnie starsze nastolatki płci męskiej, których relacje rodzinne są słabe lub trudne (Peter, Valkenburg, 2016).

Chłopcy częściej celowo szukają materiałów pornograficznych, a dziewczyny częściej trafiają na nie przypadkiem. Młodzi ludzie oglądają pornografię zarówno sami, jak i w towarzystwie znajomych czy partnera (Izdebski, 2012; Matthiesen, Schmidt, 2013).

W niniejszym artykule poddano szczegółowej analizie rolę rodziców w zapobieganiu kontaktowi dzieci i młodzieży z pornografią oraz jego negatywne korelaty. Poniżej przedstawiono przegląd piśmiennictwa związanego z tymi obszarami, a następnie wynikające z niego hipotezy badawcze, które zostały sprawdzone w opisanym dalej badaniu.

Rola rodziców

Połowa (53%) polskich rodziców ustalała ze swoimi dziećmi zasady bezpieczeństwa w internecie (Orange, 2016). Najczęściej dotyczyły one wyłącznie limitu czasu. Spośród tych rodziców, którzy wprowadzili takie zasady, 36% określiło serwisy, z jakich dzieci mogą korzystać. Rodzice rzadko kontrolują też urządzenia elektroniczne, którymi posługują się ich dzieci (Orange, 2016).

Trzy czwarte dorosłych badanych (74%) stwierdziło, że obawiają się zagrożeń, jakie dzieci mogą spotkać w internecie, a 12% obawia się kontaktu dzieci z pornografią i treściami erotycznymi (CBOS, 2015). Jednocześnie wiadomo, że rodzice nie mają świadomości wielkości skali kontaktu ich dzieci z pornografią, zarówno przypadkowego, jak i intencjonalnego (Byrne, Katz, Lee, Linz, McIlrath, 2014). Zdaniem młodych chłopców oglądających pornografię ich rodzice raczej mają świadomość, że mają oni kontakt z materiałami pornograficznymi, co ich zdaniem jest naturalne dla nastolatków (Matthiesen, Schmidt, 2013).

Co czwarty z rodziców (23%) w ogóle nie rozmawiał ze swoimi dziećmi o bezpieczeństwie w sieci, a spośród tych, którzy to robili, połowa poruszała temat szkodliwych treści (Orange, 2016). Badania opublikowane przez badaczy z Texas Tech University pokazują, że rodzice rozmawiają z dziećmi na temat pornografii dopiero wtedy, gdy przyłapią je na oglądaniu seksualizujących treści (Rasmussen, Ortiz, White, 2015). Tymczasem prowadzenie przez rodziców rozmów z nastolatkami w celu zwrócenia uwagi na nierealność medialnych przekazów oraz wyrażenia ich negatywnej oceny przynoszą korzystne efekty (Nathanson, 2001). Rozmowy takie sprawiają, że młodzi ludzie rzadziej sięgają po materiały pornograficzne i krytyczniej je oceniają (Rasmussen, Ortiz, White, 2015).

Negatywne korelaty kontaktu z pornografią

Analiza treści popularnych filmów pornograficznych wykazała, że zdecydowana większość ich scen zawiera agresję fizyczną, a prawie połowa (48,7%) – agresję słowną. Sprawcami przemocy w materiałach pornograficznych są zazwyczaj mężczyźni, a ofiarami – kobiety. Dodatkowo występujące w nich kobiety na przemoc reagują neutralnie lub w taki sposób, jakby sprawiała im ona przyjemność (Bridges, Wosnitzer, Scharrer, Sun, Liberman, 2010).

Badania pokazują, że kontakt z takimi treściami może mieć negatywny wpływ, szczególnie na dzieci i młodzież. Warto przy tym zaznaczyć, że poniższe dane

prezentują wyniki badań retrospektywnych i analiz statystycznych, na podstawie których można mówić przede wszystkim o związkach. Jednoznaczne potwierdzenie konsekwencji oglądania pornografii przez dzieci i młodzież wymagałoby przeprowadzenia eksperymentu, który z powodów etycznych jest niemożliwy do zrealizowania, lub badań longitudinalnych, których na razie w tym obszarze zrealizowano niewiele (Peter, Valkenburg, 2016). Można natomiast wskazywać na prawdopodobny kierunek związku, co część przedstawionych poniżej wyników pokazuje.

Pornografia może kształtować nierealistyczne oczekiwania w stosunku do życia seksualnego i mylne przekonania na temat relacji (Tsitsika i in., 2009). Badania wykazały także, że istnieje związek między oglądaniem filmów pornograficznych online a postrzeganiem kobiet jako obiektów seksualnych (Peter, Valkenburg, 2007). Takie przekonania mogą być kształtowane przez oglądanie pornografii, ale równocześnie mogą prowadzić do częstszego kontaktu z tego typu materiałami (Peter, Valkenburg, 2009). Regularne oglądanie pornografii może być związane z stereotypowymi przekonaniem dotyczącymi płci poprzez osłabianie równościowych przekonań na jej temat (Peter, Valkenburg, 2016).

Badania pokazują również, że oglądanie materiałów pornograficznych wiąże się z wcześniejszym podejmowaniem zachowań o charakterze seksualnym (Brown, L'Engle, 2009). Kontakt z pornografią jest również związany z większym przyzwoleniem na nawiązywanie przypadkowych kontaktów seksualnych oraz angażowanie się w inne ryzykowne zachowania seksualne, takie jak posiadanie wielu partnerów, używanie podczas seksu substancji psychoaktywnych i uprawianie seksu analnego (Braun-Courville, Rojas, 2009). Co więcej, wskazuje się również na związek między intensywnym oglądaniem pornografii a przejawianiem agresji seksualnej (Ybarra, Mitchell, 2005).

Kontakt z materiałami pornograficznymi może być dla nastolatków źródłem kompleksów dotyczących ich wyglądu (Izdebski, Wąż, 2014; Zurbriggen i in., 2007). Niepokojący jest również związek między nałogowym oglądaniem pornografii a występowaniem problemów psychicznych i mniejszym zadowoleniem z życia (Peter, Valkenburg, 2011). Dziewczyny mające kontakt z prezentowanymi w mediach seksualizującymi materiałami częściej cierpią na depresję (Ybarra, Mitchell, 2005). Ponadto osoby regularnie oglądające pornografię mają gorsze osiągnięcia w nauce (Beyens, Vandenbosch, Eggermont, 2015) i częściej piją alkohol (Svedin, Åkerman, Priebe, 2011).

Oglądanie pornografii internetowej może być też silnie uzależniające. Opisano liczne przypadki patologicznego przywiązania do przeglądania treści pornograficznych online (Lew-Starowicz, 2016; Twohig, Crosby, Cox, 2009). W badaniach dotyczących nadużywania internetu powtarza się wniosek, że korzystanie z tego typu

treści jest związane z wynikami na skali uzależnienia (Makaruk, Wójcik, 2013; Tsitsika i in., 2009; Włodarczyk, 2013).

Młodość, która ma kontakt z materiałami pornograficznymi, prezentuje wobec nich zróżnicowane nastawienie. Może być ono negatywne – związane z nieprzyjemnymi odczuciami po kontakcie z pornografią i negatywną oceną pornografii w ogóle, obojętne oraz raczej liberalne – pornografia powinna być dostępna i mogą korzystać z niej ci, którzy tego chcą oraz pozytywne i otwarte – oglądanie pornografii jest związane z pozytywnymi odczuciami (podniecenie, podekscytowanie, zainteresowanie) oraz może być inspirujące i edukacyjne (Izdebski, 2012; Matthiesen, Schmidt, 2013). Funkcja edukacyjna pornografii może być szczególnie ważna dla nastolatków nieheteronormatywnych (Peter, Valkenburg, 2016). Część nastolatków przyznaje, że traktuje pornografię wprost jako źródło wiedzy nt. narządów płciowych, pozycji seksualnych, a także ról i zachowania podczas seksu (Peter, Valkenburg, 2016).

Chłopcy oglądający pornografią nie uważają, że wpływa ona na ich stosunek dziewczyn. Często mają świadomość hierarchiczności płci pokazywanej w materiałach pornograficznych – mężczyźni w pozycji dominującej, a kobiety jako zdegradowane do pozycji obiektów seksualnych. Deklarują oni, że odrzucają ten przekaz i nie przekładają go na swoje życie seksualne (Matthiesen, Schmidt, 2013).

Cel artykułu

Celem artykułu jest określenie skali zjawiska kontaktu dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi lub seksualizującymi, wskazanie na czynniki ryzyka tego kontaktu, jego negatywne korelaty oraz rolę rodziców w profilaktyce kontaktu dzieci i młodzieży z pornografią.

Hipotezy badawcze

W badaniu postawiono następujące hipotezy:

- Hipoteza 1: Istnieje związek między zaangażowaniem się rodziców w temat bezpieczeństwa w internecie a kontaktem ich dzieci z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi;
- Hipoteza 2: Istnieje związek między kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a oceną braku zgody kobiety na stosunek seksualny;

- Hipoteza 3: Osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi wykazują ryzykowne zachowania seksualne;
- Hipoteza 4: Osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi są mniej zadowolone ze swojego wyglądu;
- Hipoteza 5: Osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi są mniej zadowolone z życia;
- Hipoteza 6: Istnieje związek między nadużywaniem internetu a kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi.

Metodologia

Wśród badaczy nie ma konsensusu co do definicji pornografii (Short, Blach, Smith, Wetterneck, Wells, 2011). Jest ona często definiowana przez cel przekazu, którym ma być wywołanie u odbiorcy podniecenia seksualnego (Rasmussen, Ortiz, White, 2015). Ponieważ taki opis zakłada subiektywną ocenę celu przekazu, część definicji opisuje również jego treść – nagie ciało, genitalia i akt seksualny (Short i in., 2011). W przypadku badań, w których respondentami są dzieci i młodzież, często zamiast o pornografii mówi się – szerzej – o materiałach seksualizujących, które przedstawiają nagie osoby lub osoby podczas seksu i które nie zawsze muszą być materiałami pornograficznymi (Mitchell, Jones, Finkelhor, Wolak, 2014; Peter, Valkenburg, 2006). W niniejszym badaniu pytanie o kontakt z pornografią zostało zadane w następujący sposób:

W ciągu ostatniego roku z pewnością widziałeś(-aś) wiele różnych obrazków, zdjęć czy filmów. Czasami mogły być one w sposób wyraźny związane z seksem – na przykład pokazywały nagich ludzi albo ludzi w czasie seksu. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy widziałeś(-aś) cokolwiek tego typu?

Jest to pytanie, które zostało wcześniej zadane w międzynarodowych badaniach EU Kids Online (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011) oraz EU-NET-ADB (Makaruk, Wójcik, 2013). Tak zadane pytanie odnosi się nie tylko do pornografii, ale również do treści seksualizujących, które znajdują się także np. w niektórych reklamach i innych przekazach.

Próba

Badanie zrealizowano na ogólnopolskiej losowej reprezentatywnej próbie 3943 uczniów w wieku 11–18 lat od 19 października do 13 listopada 2017 r. Maksymalny błąd oszacowania wyniósł 1,9%. Badaniem zostali objęci uczniowie V, VI i VII klas szkół podstawowych, II i III klas gimnazjum oraz I i II klas szkół ponadgimnazjalnych. Łącznie badanie przeprowadzono w 90 szkołach na terenie całej Polski. Dyrektorzy siedmiu szkół odmówili udziału placówki w badaniu.

Po zrealizowaniu badania niewielkie różnice w rozkładzie zmiennej płeć w próbie w porównaniu z rozkładem płci w populacji dzieci w wieku 11–18 lat sprawiły, że na zbiór założono wagę. Ważenie miało na celu wyrównywanie dysproporcji realizacyjnych dotyczących zmiennej płeć i polegało na dostosowaniu struktury próby zrealizowanej do struktury badanej populacji. W tym celu wyliczono współczynnik między liczebnościami respondentów w populacji w trzech warstwach wiekowych a liczebnościami w zrealizowanej próbie. Ważenie danych przeprowadzono na pełnym zbiorze.

Tabela 1. Struktura próby po zważeniu

	Ogółem		11–12 lat		13–14 lat		15–16 lat		17–18 lat	
	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Chłopcy	2011	51%	538	51%	428	51%	645	51%	400	51%
Dziewczyny	1932	49%	517	49%	411	49%	620	49%	384	49%
Ogółem	3943	100%	1055	100%	839	100%	1265	100%	784	100%

Procedura badawcza

W każdej ze szkół wybrano lokalnego koordynatora, który był osobą odpowiedzialną za koordynację badań na miejscu oraz przygotowanie informacyjne respondentów i ich rodziców.

Do wrażliwej tematyki oraz grupy docelowej została dostosowana technika Audio-CASI, która wyklucza udział ankietera przy wypełnianiu kwestionariusza. Każdy z badanych uczniów korzystał z tabletu, na którym była wyświetlana ankieta, oraz słuchawek, przez które było odtwarzane nagranie lektora czytającego pytania. Badanie realizowano na terenie szkoły. Jednocześnie ankietę wypełniało około

10 uczniów. Średni czas wypełniania kwestionariusza dla młodszej grupy wiekowej (11–14 lat) wyniósł 15 minut, natomiast dla starszej (15–18 lat) – 16 minut.

Losowanie próby

Warstwowanie populacji objęło podział terytorialny na województwa i klasy wielkości miejscowości. Do celu doboru próby wyznaczono proporcje populacyjne dzieci i młodzieży w poszczególnych rocznikach we wszystkich powyżej zdefiniowanych warstwach na trzech poziomach nauczania. Jednostką losowania była cała klasa. Losowanie miało charakter proporcjonalny do wielkości szkół i odbyło się według schematu bez zwracania. Na drugim etapie losowania w ramach wybranych szkół wylosowano poszczególne oddziały klasowe. W ramach każdej ze szkół wylosowano 2–4 oddziałów klasowych (w zależności od wielkości szkoły). Losowanie miało charakter proporcjonalny do wielkości klasy i odbyło się według schematu bez zwracania. Liczba klas losowanych na poszczególnych poziomach w ramach wszystkich szkół należących do jednej warstwy była proporcjonalna do populacji uczniów w określonym wieku. Losowy dobór szkół i klas zagwarantował przy tym reprezentatywność płci badanych uczniów.

Operatem losowania szkół była baza danych szkół dostępna w Systemie Informacji Oświatowej prowadzonym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Kwestionariusz

Do badania wykorzystano kwestionariusz w trzech wersjach dostosowanych do wieku respondentów (11–12 lat, 13–14 lat i 15–18 lat). Kwestionariusz dla najmłodszej grupy wiekowej (11–12 lat) składał się z 26 pytań, dla 13–14-latków z 29 pytań, natomiast dla 15–18-latków z 37 pytań. Wszystkie pytania były zamknięte lub półotwarte. Kwestionariusz poruszał następujące zagadnienia: korzystanie z internetu (czas korzystania, używane urządzenia), aktywności podejmowane w internecie, kontrola rodzicielska, kontakt z pornografią (miejsce kontaktu, częstotliwość kontaktów, sposób kontaktu, rodzaj szkodliwych treści), wiedza na temat dojrzewania/seksualności, ocena zadowolenia z różnych aspektów życia i podejmowanie zachowań seksualnych (tylko w przypadku najstarszej grupy wiekowej) oraz nadużywanie internetu, które mierzono kwestionariuszem składającym się z pięciu stwierdzeń dotyczących zachowań prezentowanych przez respondentów w związku z korzystaniem z internetu. Respondenci byli proszeni o określenie częstości tych zachowań – od *bardzo często* do *nigdy*. Kwestionariusz ten opracowano na potrzeby

międzynarodowego badania EU Kids Online prowadzonego na próbie dzieci i młodzieży w wieku 11–16 lat (Smahel i in., 2012).

Kwestie etyczne

Udział w badaniu był anonimowy. Projekt wymagał wyrażenia zgody na udział w badaniu przez dyrektora szkoły, następnie pisemnej zgody rodzica lub opiekuna dziecka oraz ustnej zgody samego dziecka.

W celu zminimalizowania ryzyka odniesienia przez uczestników badania szkód, w procesie tworzenia kwestionariusza brał udział zespół ekspertów w zakresie socjologii, psychologii, seksuologii i psychiatrii. Ponadto badanie właściwe poprzedzono pilotażem, dzięki któremu możliwe było wprowadzenia zmian do kwestionariusza i jeszcze lepsze dostosowanie jego wersji do wieku respondentów.

Na wypadek gdyby udział w badaniu powodował u respondentów niepokój, osoby realizujące badanie zostały przeszkolone z zakresu interwencji. Ponadto uczestników badania poinformowano o numerze bezpłatnego Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116111 oraz zaproszono do korzystania z niego, w sytuacji gdyby chcieli porozmawiać na temat kwestii poruszanych w kwestionariuszu.

Badanie uzyskało pozytywną opinię Komisji ds. Etyki Badań Naukowych z Udziałem Człowieka Uniwersytetu Warszawskiego.

Analiza

Analizom poddano szereg zmiennych, które mogą współwystępować z kontaktem dzieci z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Badanie uzupełniono również o analizy wpływu tych zmiennych na częstość styczności z pornografią wśród młodych ludzi.

Zaistnienie kontaktu z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi przyjmuje w badaniu formę zmiennej dychotomicznej. Oznacza to, że odpowiedzi respondentów mogą przyjąć jedynie dwie wartości: 1 – wystąpienie kontaktu lub 0 – brak styczności z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Było to powodem podjęcia decyzji o zastosowaniu analizy regresji logistycznej w celu wykrycia predyktorów tak operacjonalizowanego kontaktu z pornografią.

W części pytań w kwestionariuszu możliwe było jednoczesne zaznaczenie kilku wariantów odpowiedzi. Aby można je było uwzględnić w analizie, należało je przekształcić na zmienne dychotomiczne (1 – zaznaczenie tej odpowiedzi lub 0 – brak zaznaczenia). Opisanemu przekształceniu odpowiedzi zostało poddane pytanie

o zasady dotyczące korzystania internetu obowiązujące w rodzinie respondentów. Podobne zmiany wprowadzono w pytaniu dotyczącym rozmów z rodzicem na temat bezpieczeństwa w internecie oraz nakładania przez rodzica ograniczeń czasowych na dostęp dziecka do internetu, z tym że wartości 0 zostały przypisane odpowiedziom *nie* i *nie wiem / trudno powiedzieć*, a wartości 1 – odpowiedzi *tak*. W przeprowadzonej analizie regresji uwzględniono również płeć (0 – kobiety, 1 – mężczyźni).

Wyniki

Poniżej przedstawiono wyniki badania dotyczące skali kontaktu dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, a następnie zweryfikowano opisane wyżej hipotezy badawcze.

Skala kontaktu z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi

Spośród dzieci i młodzieży w wieku 11–18 lat 43% miało kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Istotnie częściej byli to chłopcy niż dziewczyny (50 vs 36%) i młodzież (15–16 lat – 55% i 17–18 lat – 63%) niż młodsze dzieci (11–12 lat – 21%, 13–14 lat – 36%). Co piąty badany (19%), który miał kontakt z takimi materiałami, przyznał, że widzi je codziennie, co czwarty (24%) – raz lub dwa razy w tygodniu, a 37% twierdziło, że widzi je raz w miesiącu lub rzadziej. Co piąta osoba (20%) nie umiała odpowiedzieć na pytanie o częstotliwość kontaktu. Ogółem 18% dzieci i młodzieży w wieku 11–18 lat co najmniej raz w tygodniu ma kontakt z pornografią. Częstotliwość kontaktu wzrasta wraz z wiekiem: od 6% u osób w wieku 11–12 lat do 31% u 17–18-latków twierdzi, że styka się z takimi materiałami co najmniej raz w tygodniu.

Tabela 2. Kontakt z pornografią według płci i wieku

	Ogółem	Chłopcy	Dziewczyny	11–12 lat	13–14 lat	15–16 lat	17–18 lat
Tak	43%	50%*	36%	21%	36%	55%*	63%*
Nie	37%	33%	42%*	59%*	42%*	27%	20%
Nie wiem / / Trudno powiedzieć	13%	10%	15%*	12%	13%	13%	12%
Nie chcę odpowiadać na to pytanie	7%	7%	7%	8%	9%*	6%	6%

* $p < 0,05$

W celu sprawdzenia, czy płeć i wiek wpływają na zaistnienie i częstotliwość kontaktu z pornografią, przeprowadzono analizę regresji logistycznej. Uzyskane wskaźniki dopasowania modeli przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Wskaźniki dopasowania modeli regresji logistycznych – płeć i wiek a zaistnienie oraz częstotliwość kontaktu z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi

Wskaźnik dopasowania	Kontakt	Częstość kontaktu			
		codziennie lub prawie codziennie	raz lub dwa razy w tygodniu	raz lub dwa razy w miesiącu	rzadziej niż raz w miesiącu
Test Hosmera i Lemeshowa	$\chi^2 = 12,824$; $p > 0,05$	$\chi^2 = 4,298$; $p > 0,05$	$\chi^2 = 6,016$; $p > 0,05$	$\chi^2 = 2,306$; $p > 0,05$	$\chi^2 = 7,018$; $p > 0,05$
R ² Nagelkerke	0,169	0,053	0,018	0,003	0,060

Wyniki przeprowadzonej analizy regresji logistycznej pokazały, że płeć istotnie wpływa na zaistnienie kontaktu z treściami pornograficznymi – chłopcy oglądają owe treści ponad dwa razy częściej (AOR = 2,228). Chłopcy ponad 2,5 razy częściej niż dziewczyny mają styczność z pornografią codziennie lub prawie codziennie (AOR = 2,613). Ponadto ich kontakt z tego typu treściami rzadziej niż raz w miesiącu jest również bardziej sporadyczny (AOR = 0,536). Uzyskane wyniki pokazują również, że na kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi istotnie wpływa wiek respondenta – starsi uczniowie mieli częściej styczność z tego typu treściami (AOR = 1,28).

Tabela 4. Kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a płeć i wiek – regresja logistyczna

Predyktor	Kontakt	Częstość kontaktu								
		codziennie lub prawie codziennie		raz lub dwa razy w tygodniu		raz lub dwa razy w miesiącu		rzadziej niż raz w miesiącu		
	AOR	CI (95%)	AOR	CI (95%)	AOR	CI (95%)	AOR	CI (95%)	AOR	CI (95%)
Płeć	2,228*	1,910–2,598	2,613*	1,931–3,535	1,156*	1,195–1,976	0,999	0,774–1,291	0,536*	0,413–0,695
Wiek	1,28*	1,228–1,334	1,067	0,983–1,159	1,106*	1,030–1,188	0,942	0,883–1,004	0,878*	0,819–0,943

* $p < 0,05$

Dzieci i młodzież mają kontakt przede wszystkim ze zdjęciami i filmami pokazujących nagie osoby (69%), jednak jedynie 15% badanych widziało tylko takie materiały. Dzieci i młodzież widzieli również zdjęcia i filmy pokazujące stosunek seksualny (60%) i intymne części ciała (54%). Co piąta osoba (22%) w wieku 13–18 lat, która zetknęła się z pornografią, oglądała seks w połączeniu z przemocą czy robieniem komuś krzywdy. Istotnie częściej takie materiały widzieli chłopcy niż dziewczyny (23 vs 19%).

Ponad połowa (58%) dzieci, które miały kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, twierdzi, że trafiła na nie przypadkiem. Co trzeciemu dziecku (33%) ktoś pokazał tego typu materiały, najczęściej był to koleżanka/kolega (84%) lub jej/jego chłopak/dziewczyna (15%), a w przypadku 8% osób, którym ktoś pokazał, był to znajomy dorosły (pytanie wielokrotnego wyboru). Spośród badanych 31% zadeklarowało, że celowo szukało takich treści – głównie dla przyjemności (80%) i z ciekawości (58%), ale także szukając informacji na temat seksu (19%; pytanie wielokrotnego wyboru). Chłopcy najczęściej szukają materiałów pornograficznych dla przyjemności (84% vs 65% dziewczyny), a dziewczyny z ciekawości (68% vs 54% chłopcy). Przypadkiem na pornografię trafiają istotnie częściej dziewczyny (72%) oraz młodsze dzieci (11–12 lat – 69%), natomiast istotnie częściej celowo materiałów pornograficznych szukają chłopcy (39%, $p < 0,05$) i starsza młodzież (17–18 lat – 40%, $p < 0,05$).

Spośród dzieci, które widziały pornografię, 39% twierdzi, że było to dla nich niepokojące doświadczenie. Istotnie częściej były to młodsze dzieci (11–12 lat – 61%, $p < 0,05$) oraz dziewczyny (45%, $p < 0,05$) niż starsze nastolatki (17–18 lat – 33%) oraz chłopcy (34%). Niespełna co trzecia zaniepokojona osoba (30%) rozmawiała z kimś o tym, co widziała – 82% zaniepokojonych dzieci zwróciło się do rówieśników, 27% rozmawiało z rodzicami, zaś 12% – z inną osobą dorosłą (np. nauczycielem, pedagogiem).

Hipoteza 1: Istnieje związek między angażowaniem się rodziców w temat bezpieczeństwa w internecie a kontaktem dzieci z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi
Hipoteza została potwierdzona.

Prawie połowa dzieci (46%) korzystających codziennie z internetu przyznała, że w ich rodzinach nie obowiązują żadne zasady dotyczących bezpieczeństwa online. W grupach młodzieży w wieku 15–16 lat i 17–18 lat odsetki te były istotnie wyższe (odpowiednio, 60% i 76%, $p < 0,05$) niż w przypadku młodszych respondentów w wieku 11–12 lat (16%) i 13–14 lat (35%). Z deklaracji badanych wynika, że zasady są ustalane głównie z myślą o młodszych dzieciach. Spośród osób, w których

rodzinach obowiązują zasady związane z korzystaniem z internetu, 78% twierdzi, że przestrzega ich zawsze lub często.

Prawie co czwartego (23%) badanego obowiązuje zasada, że przed skorzystaniem z sieci musi odrobić pracę domową. Co piąta osoba (21%) nie może wchodzić na niektóre strony, np. te dla dorosłych, 13% badanych może korzystać z internetu tylko przez określony czas w ciągu dnia, a 9% – musi zapytać rodziców o zgodę, kiedy chce skorzystać z internetu.

Do tego, że rodzic lub opiekun ograniczył im czas dostępu do internetu lub zakazał korzystania z niego na jakiś czas przyznało się 44% badanych. W takiej sytuacji znajdowali się istotnie częściej młodsi respondenci w wieku 11–12 lat i 13–14 lat (odpowiednio, 59% i 54%, $p < 0,05$).

Wpływ na zaistnienie kontaktu z materiałami pornograficznymi na poziomie AOR = 2,134 ma brak jakichkolwiek zasad dotyczących korzystania z internetu w domu rodzinnym. Wyznaczenie przez rodziców określonego czasu na korzystanie z internetu w ciągu dnia zmniejsza prawdopodobieństwo kontaktu respondentów z treściami seksualizującymi (AOR = 0,681). Nie ma natomiast statystycznie istotnego związku między kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a następującymi zasadami: *Za każdym razem, kiedy chcę skorzystać z internetu, muszę zapytać rodziców o zgodę; Nie mogę wchodzić na niektóre strony, na przykład na te dla dorosłych; Żeby skorzystać z internetu, muszę wcześniej odrobić pracę domową.* Zaskakujące wyniki otrzymano dla ograniczenia czasu dostępu do internetu (AOR = 1,481). Skonstruowany model regresji był dobrze dopasowany do danych (test Hosmera i Lemeshowa: $\chi^2 = 12,096$, $p > 0,05$; R^2 Nagelkerke = 0,266).

Połowa dzieci (51%) korzystających z internetu przyznała, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy ich rodzic lub opiekun zapytał je o to, co robią w sieci lub jakie strony odwiedzają. Rodzice istotnie częściej interesowali się tym w przypadku dziewczyn niż chłopców (54% vs 49%, $p < 0,05$) oraz młodszych nastolatków (11–12 lat – 63%, 13–14 lat – 57%, $p < 0,05$) niż starszych respondentów (15–16 lat – 46%, 17–18 lat – 38%)

Spośród młodych internautów 42% twierdzi, że ich rodzic lub opiekun rozmawiał z nimi w ciągu ostatniego roku o bezpieczeństwie w internecie. Również w tym przypadku istotnie częściej w rozmowie z rodzicami uczestniczyły dziewczyny niż chłopcy (45% vs 39%, $p < 0,05$) i młodsze nastolatki (11–12 lat – 58%, 13–14 lat – 48%, $p < 0,05$) niż starsze (15–16 lat – 34%, 17–18 lat – 25%)

Tabela 5. Kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a zasady dotyczące korzystania z internetu – regresja logistyczna

Predyktor	AOR	CI (95%)
Które z poniższych zasad dotyczących korzystania z internetu obowiązują w Twojej rodzinie?		
Za każdym razem, kiedy chcę skorzystać z internetu, muszę zapytać rodziców o zgodę	0,828	0,604–1,134
Mogę korzystać z internetu tylko przez określony czas w ciągu dnia	0,681*	0,520–0,891
Nie mogę wchodzić na niektóre strony, np. te dla dorosłych	0,822	0,644–1,048
Żeby skorzystać z internetu, muszę wcześniej odrobić pracę domową	1,019	0,799–1,301
Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy Twój rodzic lub opiekun...		
zapytał Cię o to, co robisz w internecie lub jakie strony odwiedzasz?	1,125	0,956–1,324
rozmawiał z Tobą o bezpieczeństwie w internecie?	0,910	0,771–1,074
ograniczył Ci czas dostępu do internetu lub zakazał korzystania z niego na jakiś czas?	1,481*	1,258–1,743

* $p < 0,05$

przedstawione wyniki uzyskano, kontrolując wpływ płci i wieku poprzez uwzględnienie tych zmiennych w modelach regresji

Hipoteza 2: Istnieje związek między kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a oceną braku zgody kobiety na stosunek seksualny

Hipoteza została potwierdzona.

Starszej młodzieży (15–18 lat) zadano pytania dotyczące seksualności i przekonań na temat relacji męsko-damskich. Ponad co piąty (22%) badany uważa, że kiedy kobieta mówi, że nie chce uprawiać seksu, to tak naprawdę tego chce. Istotnie częściej takie przekonanie mają chłopcy niż dziewczyny (26% vs 18%, $p < 0,05$).

Analiza regresji logistycznej pokazała, że osoby, które *codziennie* lub *prawie codziennie* miały kontakt z treściami seksualizującymi, nie zgadzały się z tymi stwierdzeniami prawie dwa razy rzadziej niż osoby, które miały bardziej sporadyczną styczność z tego typu materiałami.

Tabela 6. Kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a ocena braku zgody kobiety na stosunek seksualny – regresja logistyczna

Predyktor	Poprawne odpowiedzi na pytanie: Kiedy kobieta mówi, że nie chce uprawiać seksu, to tak naprawdę tego chce		Wskaźniki dopasowania modelu regresji	
	AOR	CI (95%)	test Hosmera i Lemeshowa	R ² Nagelkerke
Kontakt (tak/nie)	1,45*	1,202–1,749	$\chi^2 = 0,099$, $p > 0,05$	0,056
Częstość kontaktu z pornografią				
Codziennie lub prawie codziennie	0,691*	0,518–0,922	$\chi^2 = 12,797$, $p > 0,05$	0,068
Raz lub dwa razy w tygodniu	1,353*	1,025–1,785	$\chi^2 = 8,873$, $p > 0,05$	0,066
Raz lub dwa razy w miesiącu	1,247	0,895–1,736	$\chi^2 = 6,056$, $p > 0,05$	0,063
Rzadziej niż raz w miesiącu	1,015	0,727–1,416	$\chi^2 = 10,770$, $p > 0,05$	0,061

* $p > 0,05$

przedstawione wyniki uzyskano, kontrolując wpływ płci i wieku poprzez uwzględnienie tych zmiennych w modelach regresji

Hipoteza 3. Osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi wykazują ryzykowne zachowania seksualne

Hipoteza została potwierdzona.

Spośród młodych ludzi w wieku 15–18 lat 42% otrzymało kiedyś od innej osoby jej nagie czy prawie nagie zdjęcie lub film, a 13% – wysyłało swoje nagie czy prawie nagie zdjęcie lub film.

Wśród badanych 15–18-latków 23% rozpoczęło już życie seksualne: 43% z nich odbyło swój pierwszy stosunek seksualny w wieku 15–16 lat, 21% – w wieku 17–18 lat, 18% – w wieku 10–14 lat, a 19% odmówiło odpowiedzi na to pytanie.

Tabela 7. Kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi oraz jego częstotliwości a otrzymywanie nagich zdjęć/filmów – regresja logistyczna

Predyktor	Otrzymywanie nagich zdjęć/filmów		Wskaźniki dopasowania modelu regresji	
	AOR	CI (95%)	test Hosmera i Lemeshowa	R ² Nagelkerke
Kontakt (tak/nie)	3,335*	2,740–4,061	$\chi^2 = 8,309$, $p > 0,05$	0,114
Częstość kontaktu				
Codziennie lub prawie codziennie	1,762*	1,307–2,375	$\chi^2 = 10,192$, $p > 0,05$	0,031
Raz lub dwa razy w tygodniu	1,414*	1,074–1,861	$\chi^2 = 6,356$, $p > 0,05$	0,020
Raz lub dwa razy w miesiącu	0,862	0,627–1,187	$\chi^2 = 4,024$, $p > 0,05$	0,013
Rzadziej niż raz w miesiącu	0,566*	0,410–0,783	$\chi^2 = 10,887$, $p > 0,05$	0,026

* $p > 0,05$

przedstawione wyniki uzyskano, kontrolując wpływ płci i wieku poprzez uwzględnienie tych zmiennych w modelach regresji

Tabela 8. Kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi oraz jego częstotliwości a wysyłanie nagich zdjęć/filmów – regresja logistyczna

Predyktor	Wysyłanie nagich zdjęć/filmów		Wskaźniki dopasowania modelu regresji	
	AOR	CI (95%)	test Hosmera i Lemeshowa	R ² Nagelkerke
Kontakt (tak/nie)	5,014*	3,472–7,240	$\chi^2 = 4,660$, $p > 0,05$	0,115
Częstość kontaktu				
Codziennie lub prawie codziennie	2,34*	1,690–3,239	$\chi^2 = 4,933$, $p > 0,05$	0,068
Raz lub dwa razy w tygodniu	1,309	0,942–1,818	$\chi^2 = 0,060$, $p > 0,05$	0,009
Raz lub dwa razy w miesiącu	0,723	0,468–1,117	$\chi^2 = 4,244$, $p > 0,05$	0,031
Rzadziej niż raz w miesiącu	0,406*	0,245–0,673	$\chi^2 = 7,717$, $p > 0,05$	0,052

* $p > 0,05$

przedstawione wyniki uzyskano, kontrolując wpływ płci i wieku poprzez uwzględnienie tych zmiennych w modelach regresji

Wyniki przeprowadzonych analiz regresji logistycznych pokazały, że osoby, które miały kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, ponad trzy razy

częściej otrzymywały zdjęcia o charakterze erotycznym (AOR = 3,335) i ponad pięć razy częściej je wysyłały (AOR = 5,014). Osoby, które *codziennie* lub *prawie codziennie* miały kontakt z treściami pornograficznymi i seksualizującymi prawie dwa razy częściej otrzymywały nagie zdjęcia lub filmy (AOR = 1,762) i ponad dwa razy częściej je wysyłały (AOR = 2,34), niż pozostałe osoby, które zetknęły się z treściami pornograficznymi i seksualizującymi. Natomiast ci, którzy mieli kontakt z treściami pornograficznymi najbardziej sporadycznie (*rzadziej niż raz w miesiącu*), rzadziej niż pozostałe osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi otrzymywali (AOR = 0,566) oraz wysyłały (AOR = 0,406) zdjęcia lub filmy o charakterze erotycznym.

W celu sprawdzenia, czy istnieje związek między zaistnieniem kontaktu z pornografią (oraz jego częstością) a wczesną inicjacją seksualną (rozumianą jako taką, która wystąpiła przed 15 rokiem życia) przeprowadzono analizę korelacji rho Spearmana. Wyniki analiz przedstawia tabela 9.

Tabela 9. Kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi oraz jego częstość a wczesna inicjacja seksualna – analiza korelacji rho Spearmana

	Rho Spearmana
Kontakt (tak/nie)	-0,001
Częstość kontaktu	
Codziennie lub prawie codziennie	0,190*
Raz lub dwa razy w tygodniu	-0,020
Raz lub dwa razy w miesiącu	-0,060
Rzadziej niż raz w miesiącu	-0,085

* $p < 0,05$

Przeprowadzone analizy wykazały, że osoby, które wcześniej przeżyły inicjację seksualną, częściej mają kontakt z pornografią *codziennie* lub *prawie codziennie*. Pozostałe związki nie były istotne statystycznie.

Hipoteza 4. Osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi są mniej zadowolone ze swojego wyglądu

Hipoteza nie została potwierdzona.

Zadowolenie (*bardzo zadowolony* lub *raczej zadowolony*) ze swojego wyglądu zewnętrznego deklaruje 67% nastolatków w wieku 13–18 lat. Bardzo zadowoleni są istotnie częściej chłopcy niż dziewczyny (25% vs 18%, $p < 0,05$), a w ogóle

niezadowolone są istotnie częściej dziewczyny niż chłopcy (11% vs 4%, $p < 0,05$). Nie wykazano żadnych istotnych statystycznie związków między wystąpieniem kontaktu z treściami pornograficznymi i seksualizującymi oraz jego częstością a zadowoleniem z własnego wyglądu ($\rho = 0,007$, $p < 0,05$ dla wystąpienia styczności z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, kontakt *codzienny* lub *prawie codzienny* – $\rho = 0,037$, $p > 0,05$; *raz lub dwa razy w tygodniu* – $\rho = 0,025$, $p > 0,05$; *raz lub dwa razy w miesiącu* – $\rho = 0,002$, $p > 0,05$; *rzadziej niż raz w miesiącu* – $\rho = -0,001$, $p > 0,05$).

Hipoteza 5. Osoby mające kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi są mniej zadowolone z życia

Hipoteza została potwierdzona.

Respondenci zostali poproszeni o ocenę na pięciostopniowej skali (gdzie 1 oznacza w ogóle niezadowolony, a 5 – bardzo zadowolony) zadowolenia z różnych aspektów swojego życia. Najwyższe średnie ocen uzyskało zadowolenie z rodziny (4,23) oraz przyjaciół (4,20). Respondenci są najmniej zadowoleni z osiągnięć szkolnych (3,65). Życie ogólnie otrzymało średnią oceną 3,9. Była ona wyraźnie wyższa w przypadku chłopców (4,05).

Tabela 10. Ocena zadowolenia z różnych aspektów życia w podziale na płeć – średnie

Zadowolenie z:	Ogółem	Dziewczyny	Chłopcy
Osiągnięć szkolnych	3,65	3,61	3,69
Rodziny	4,23	4,19	4,27
Przyjaciół	4,20	4,23	4,16
Czasu wolnego	3,78	3,64	3,92
Życia ogólnie	3,90	3,75	4,05

Analizie korelacji poddano związek zadowolenia z różnych aspektów życia z istnieniem i częstością kontaktu z treściami pornograficznymi. Okazało się, że osoby, które miały styczność z tego typu treściami, są mniej zadowolone ze wszystkich badanych rodzajów zadowolenia. Szczegółowe wyniki przedstawia tabela 11.

Tabela 11. Związek zadowolenia z różnych aspektów życia z zaistnieniem i częstością kontaktu z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi

Zadowolenie z:	Kontakt (tak/nie)	Częstość kontaktu			
		codziennie lub prawie codziennie	raz lub dwa razy w tygodniu	raz lub dwa razy w miesiącu	rzadziej niż raz w miesiącu
Osiągnięć szkolnych	-0,124*	-0,030	0,002	-0,012	0,066*
Rodziny	-0,182*	-0,052*	-0,022	0,023	0,038
Przyjaciół	-0,065*	0,053*	-0,018	-0,018	0,002
Czasu wolnego	-0,110*	0,021	-0,044	0,017	-0,017
Życia ogólnie	-0,155*	-0,013	-0,016	0,007	0,023

* $p < 0,05$ **Hipoteza 6.** Istnieje związek między nadużywaniem internetu a kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi

Hipoteza została potwierdzona.

U połowy badanych uczniów nie występują żadne objawy nadużywania internetu, 49% respondentów zaobserwowało u siebie (*bardzo często* lub *dość często*) 1–4 niepokojących zachowań, natomiast 1% młodych ludzi stwierdził u siebie wszystkie pięć objawów.

Co czwarte dziecko (26%) w wieku 11–18 lat przyznało, że (*bardzo często* lub *dość często*) przyłapało się na tym, że przegląda strony internetowe nawet wtedy, kiedy go to specjalnie nie interesuje. Niewiele mniej, bo 23% badanych bez powodzenia próbowało spędzać mniej czasu w internecie, 17% czuło się nieswojo, kiedy nie mogło być w internecie, a 16% zaniedbywało rodzinę, znajomych, naukę szkolną lub hobby z powodu spędzania czasu w internecie. Co 12 osoba (8%) przyznała, że nie jadła lub nie spała z powodu korzystania z internetu.

Tabela 12. Objawy nadużywania internetu

	Bardzo często	Dość często	Niezbyt często	Nigdy / / Prawie nigdy
Nie jadłam(-em) lub nie spałam(-em) z powodu korzystania z internetu	3%	5%	18%	74%
Czułam(-em) się nieswojo, kiedy nie mogłam(-em) być w internecie	5%	12%	36%	47%
Przytapałam(-em) się na tym, że przeglądam strony internetowe nawet wtedy, kiedy mnie to specjalnie nie interesuje	7%	19%	37%	38%
Zaniedbywałam(-em) rodzinę, znajomych, naukę szkolną lub hobby z powodu spędzania czasu w internecie	4%	12%	32%	51%
Bez powodzenia próbowałam(-em) spędzać mniej czasu w internecie	6%	17%	37%	39%

Przeprowadzone analizy korelacji wykazały, że nadużywanie internetu jest związane zarówno z zaistnieniem kontaktu z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, jak i z jego częstotliwością. Okazuje się, że im bardziej osoby, które z powodu przebywania online zaniedbują inne sfery życia, tym częściej mają kontakt z tego typu materiałami ($\rho = 0,228, p < 0,05$), częściej natrafiają na nie *codziennie* lub *prawie codziennie* ($\rho = 0,108, p < 0,05$), *raz lub dwa razy w tygodniu* ($\rho = 0,057, p < 0,05$) i jednocześnie bardziej sporadycznie mają z nimi styczność rzadziej niż raz w miesiącu ($\rho = -0,101, p < 0,05$). Związek nadużywania internetu z częstotliwością kontaktu na poziomie *raz lub dwa razy w miesiącu* nie był istotny statystycznie ($\rho = 0,024, p > 0,05$).

Dyskusja wyników

Wyniki badania wskazują na powszechność kontaktu polskich dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, co jest zgodne z wynikami poprzednich badań realizowanych wśród osób wieku 14–17 lat (Makaruk, Wójcik, 2013). Dzieci mają kontakt z pornografią na długo przed pierwszymi doświadczeniami seksualnymi, co może negatywnie wpływać na ich przyszłe życie seksualne (Tsitsika i in., 2009). Chłopcy częściej szukają materiałów pornograficznych dla przyjemności, a dziewczyny z ciekawości, co pokazują również wcześniejsze badania realizowane wśród młodych Szwedów (Wallmyr, Welin, 2006).

Analizy pokazały, że zainteresowanie rodziców kwestią bezpieczeństwa ich dzieci w internecie, a przede wszystkim wprowadzenie zasad korzystania z internetu zmniejsza ryzyko kontaktu dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Dzieci, których rodzice wyznaczają określony czas w ciągu dnia na korzystanie z internetu, rzadziej mają kontakt z treściami pornograficznymi. Może to wynikać z mniejszej szansy na przypadkowy kontakt. Natomiast zaskakujące wyniki otrzymano dla ograniczenia czasu lub zakazu korzystania z internetu. Osoby, na które nałożono takie restrykcje, częściej miały kontakt z treściami pornograficznymi i seksualizującymi. Trzeba jednak pamiętać, że wykazane zależności mogą być skutkiem, a nie przyczyną kontaktu. W świetle takiej interpretacji należałoby rozumieć wykazane związki jako reakcję rodziców (w postaci nałożenia ograniczeń na dzieci) na kontakt dzieci z pornografią.

Badanie potwierdziło związek między regularnym kontaktem z treściami pornograficznymi i seksualizującymi a uznaniem braku zgody kobiety na seks za niewiązący. Zależność ta potwierdza wnioski z badań wskazujących na związek oglądania pornografii z umacnianiem przekonania o kobiecie jako obiekcie seksualnym i o dominującej roli mężczyzny (Peter, Valkenburg, 2007, Zurbriggen i in., 2007).

Wykazany związek między kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi a ryzykownymi zachowaniami seksualnymi (sekstingiem i wczesną inicjacją seksualną) jest szczególnie interesujący. Nie można przy tym stwierdzić, czy kontakt z pornografią powoduje wczesną inicjację seksualną, ponieważ jest to tylko jedna z możliwości interpretacji tego związku. Wczesna inicjacja może również powodować zainteresowanie pornografią. Niewykluczone jest też wystąpienie innej zmiennej wpływającej na ten związek, np. doświadczenie przemocy seksualnej. Tym bardziej, że nie wiadomo, w jakich okolicznościach doszło do wczesnej inicjacji seksualnej (por. Friedrich, 2012). W przypadku sekstingu można więcej powiedzieć o kierunku związku i uznać go za prawdopodobną konsekwencję kontaktu z materiałami pornograficznymi. Seksting jako następstwo kontaktu z pornografią to hipoteza badawcza, która została potwierdzona w przeprowadzonych analizach. Natomiast pewność co do związku przyczynowo-skutkowego byłaby uprawniona po przeprowadzeniu dodatkowych badań.

Analizy nie wykazały żadnych istotnych statystycznie związków między wystąpieniem kontaktu z treściami seksualizującymi i jego częstością a zadowoleniem z własnego wyglądu. Nie potwierdziło to wyników badań sugerujących związek oglądania pornografii z krytyczną oceną swojego wyglądu (Izdebski, Wąż, 2014; Lofgren-Mårtenson, Månsson, 2010; Zurbriggen i in., 2007). Być może jest to powiązane z coraz większą popularnością amatorskich materiałów pornograficznych,

które prezentują realistyczny wygląd ciała i mogą wpływać na większą akceptację swojego wyglądu (Smith, 2013). Należałoby przeprowadzić badania pogłębiające wiedzę na temat rodzaju treści pornograficznych, z jakimi mają kontakt dzieci i młodzież w Polsce.

Zadowolenie z różnych aspektów życia ma związek z kontaktem z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, jednak może być zarówno predyktorem, jak i konsekwencją kontaktu z takimi materiałami. Osoby, które miały kontakt z tego typu treściami, są mniej zadowolone ze wszystkich badanych aspektów życia. Być może osoby mniej zadowolone z życia częściej oglądają pornografię w wyniku braku innego sposobu rozładowania napięcia czy też odczuwania podwyższonego stresu. Z innej strony, osoby regularnie oglądające pornografię mogą zaniedbywać inne obszary swojego życia, w tym relacje rodzinne. Interesującą obserwacją jest związek częstego kontaktu z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi z zadowoleniem z rodziny i przyjaciół. Interpretując tę zależność, należy być jednak ostrożnym – jej siła jest niezwykle słaba i wystąpiła tylko w przypadku jednego z czterech analizowanych poziomów częstości kontaktu z treściami seksualizującymi. Niemniej uprawnia do przewidywania jednej zmiennej przez drugą.

Związek nadużywania internetu z kontaktem z materiałami pornograficznymi jest istotny statystycznie. Warto również zauważyć, że nie jest rozstrzygnięty tutaj związek przyczynowo-skutkowy. Nadużywanie internetu może być zarówno predyktorem, jak i konsekwencją kontaktu. Nadużywanie internetu i prawdopodobieństwo kontaktu z pornografią mają wspólny komponent – czas spędzany online. Osoby nadużywające internetu spędzają więcej czasu w internecie, czego wynikiem jest większe ryzyko kontaktu z pornografią, nawet przypadkowego, ale też większe otwarcie oraz zaufanie do medium, jakim jest internet, i np. eksplorowanie swojej seksualności przy użyciu tego medium. Z innej strony, osoby, które regularnie oglądają pornografię czy nawet robią to nałogowo, mogą wykazywać symptomy nadużywania internetu jako medium w ogóle.

Niniejsze badanie pokazuje przede wszystkim skalę kontaktu dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, natomiast w małym stopniu prezentuje złożoność tego kontaktu, a przede wszystkim różnorodność treści pornograficznych. W celu pogłębienia wiedzy na temat kontaktu polskich nastolatków z pornografią należy rozważyć przeprowadzenie badań jakościowych z udziałem młodzieży. Dodatkowo, jak wskazują też inni badacze (Peter, Valkenburg, 2016), kolejne badania powinny brać pod uwagę dynamikę kontaktu z pornografią i perspektywę rozwojową, dlatego należałoby rozważyć przeprowadzenie podłużnych badań panelowych na ten temat.

Ograniczenia badawcze

Przyjęta metodologia i procedura badawcza niosą za sobą pewne ograniczenia. Po pierwsze, siedem szkół odmówiło udziału w badaniu, co może wynikać z kontrowersji, jakie wiążą się z samym tematem badania. Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią może być traktowany przez zarówno rodziców, jak i nauczycieli jako temat tabu. Po drugie, badanie wymagało uzyskania pisemnej zgody rodzica na udział dziecka w badaniu, co mogło stanowić kolejną barierę. Po trzecie, z badań wykluczono uczniów szkół specjalnych. Ponadto, istnieje także ryzyko, że respondenci mający kontakt z pornografią mogli temu zaprzeczać i celowo udzielać w ankiecie nieprawdziwych odpowiedzi, aby pokazać się w lepszym świetle.

Należy również zwrócić uwagę na znaczące braki danych w niektórych pytaniach, spowodowane wybraniem opcji *nie chcę odpowiadać na to pytanie*. Było tak w przypadku pytania o odbycie inicjacji seksualnej (10% pytanych) i wiek inicjacji (19% pytanych). Inne pytanie, na które trudno było uzyskać odpowiedź znacznej grupy respondentów, dotyczyło posiadania oprogramowania kontroli rodzicielskiej na urządzeniu elektronicznym, co wynikało prawdopodobnie z niewiedzy badanych. W przypadku użytkowników laptopów, telefonów komórkowych i tabletów odsetek odpowiedzi *nie wiem / trudno powiedzieć* wyniósł ponad 20%.

Bibliografia

- Anthony, S. (2012). Just how big are porn sites? Pobrane z: <https://www.extremetech.com/computing/123929-just-how-big-are-porn-sites>.
- Beyens, I., Vandenbosch, L., Eggermont, S. (2015). Early Adolescent Boys' Exposure to Internet Pornography: Relationships to Pubertal Timing, Sensation Seeking, and Academic Performance. *Journal of Early Adolescence*, 35 (8), 1045–1068.
- Braun-Courville, D. K., Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviours. *Journal of Adolescent Health*, 45(2), 156–162.
- Bridges, A. J., Wosnitzer, R., Scharrer, E., Sun, C., Liberman, R. (2010). Aggression and sexual behavior in best-selling pornography videos: a content analysis update. *Violence Against Women*, 10, 1065–85.
- Brown, J. D., L'Engle, K. L. (2009). X-Rated: Sexual attitudes and behaviors associated with U.S. early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research*, 36, 129–151.

- Byrne, S., Katz, S. J., Lee, T., Linz, D., McIlrath, M. (2014). Peers, Predators, and Porn: Predicting Parental Underestimation of Children's Risky Online Experiences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(2), 215–231. DOI: 10.1111/jcc4.12040.
- Fleming, M. J., Greentree, S., Cocotti-Muller, D., Elias, K. A., Morrison, S. (2006). Safety in Cyberspace Adolescents' Safety and Exposure Online. *Youth & Society*, 38(2), 135–154.
- Friedrich, W. M. (2012). Korelaty zachowań seksualnych małych dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 4(41), 27–40.
- Izdebski, Z. (2012). *Seksualność Polaków na początku XXI wieku. Studium badawcze*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Izdebski, Z., Wąż, K. (2014). Zdrowie seksualne i reprodukcyjne młodzieży. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 12(1), 45–55.
- Lew-Starowicz, M. (2016). Patologiczna hiperseksualność. W: B. Habrat (red.), *Zaburzenia uprawiania hazardu i inne tak zwane nałogi behawioralne* (s. 312–313). Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., Ólafsson, K. (2011). Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9–16 year olds and their parents in 25 countries. EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network, London, UK.
- Lofgren-Mårtenson, L., Månsson, S. A. (2010). Lust, love, and life: a qualitative study of Swedish adolescents' perceptions and experiences with pornography. *Journal of Sex Research*, 47(6), 568–579.
- Makaruk, K., Wójcik, S. (red.). (2012). EU NET ADB – Badanie nadużywania internetu przez młodzież w Polsce i w Europie.
- Makaruk, K., Wójcik, S. (2013). Nadużywanie internetu przez młodzież. Wyniki badania EU NET ADB. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(1), 35–48.
- Matthiesen, S., Schmidt, G. (2013). What do young people do with pornography? W: S. Matthiesen (red.), *Youth Sexuality in the Internet Age. A qualitative study of the social and sexual relationships of young people* (s. 132–181). Kolonia: BZgA.
- Mitchell, K. J., Jones, L., Finkelhor, D., Wolak, J. (2014). *Trends in Unwanted Online Experiences and Sexting. Final report*. Durham: Crimes against Children Research Center.
- Nathanson, A. I. (2001). Mediation of children's television viewing: Working toward conceptual clarity and common understanding. W: W. B. Gudykunst (red.), *Communication Yearbook*, vol. 25, (s. 115–151). Mahwah: Lawrence Erlbaum.

- Orange (2016). Rodzice i dzieci wobec zagrożeń dzieci w Internecie, TNS dla Orange Polska i Fundacji Orange we współpracy z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę.
- Peter, J., Valkenburg, P. M. (2006). Adolescents' Exposure to Sexually Explicit Online Material and Recreational Attitudes Toward Sex. *Journal of Communication*, 56, 639–660.
- Peter, J., Valkenburg, P. M. (2007). Adolescents' exposure to a sexualized media environment and their notions of women as sex objects. *Sex Roles*, 56, 381–395.
- Peter, J., Valkenburg, P. M. (2009). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication*, 59(3), 407–433.
- Peter, J., Valkenburg, P. M. (2011). The Use of Sexually Explicit Internet Material and Its Antecedents: A Longitudinal Comparison of Adolescents and Adults. *Archives of Sexual Behavior*, 40(5), 1015–1025.
- Peter, J., Valkenburg, P. M. (2016). Adolescents and Pornography: A Review of 20 Years of Research. *Journal of Sex Research*, 53(4–5), 509–31.
- Polskie Badania Internetu (2015). Diagnoza korzystania z internetu przez dzieci w Polsce. PBI i Fundacja Dzieci Niczyje.
- Rasmussen, E. E., Ortiz R. R., White S. R., (2015). Emerging Adults' Responses to Active Mediation of Pornography During Adolescence. *Journal of Children and Media*, 9(2), 160–176.
- Short, M. B., Blach, L., Smith, A. H., Wetterneck, C. T., Wells, D. E. (2012). A Review of Internet Pornography Use Research: Methodology and Content From the Past 10 Years. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(1), 13–23. DOI: 10.1089/cyber.2010.0477.
- Smahel, D., Helsper, E., Green, L., Kalmus, V., Blinka, L., Ólafsson, K. (2012). *Excessive Internet Use among European Children*. Londyn: EU Kids Online, London School of Economics & Political Science.
- Smith, M. (2013). Youth Viewing Sexually Explicit Material Online: Addressing the Elephant on the Screen. *Sexuality Research and Social Policy*, 10 (1), 62–75.
- Stowarzyszenie Twoja Sprawa (2013). *Odebrana niewinność. O seksualizacji kobiet i dziewcząt we współczesnej kulturze*. Warszawa: Stowarzyszenie Twoja Sprawa.
- Svedin, C. G., Åkerman, I., Priebe, G. (2011). Frequent users of pornography. A population based epidemiological study of Swedish male adolescents. *Journal of Adolescence*, 34, 779–788.
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Konstantoulaki, E., Constantopoulos, A., Kafetzis, D. (2009). Adolescent pornographic internet site use: a multivariate

- regression analysis of the predictive factors of use and psychosocial implications. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(5), 545–550.
- Twohig, M. P., Crosby, J. M., Cox, J. M. (2009). Viewing Internet Pornography: For Whom is it Problematic, How, and Why? *Sexual Addiction & Compulsivity*, 16(4), 253–266.
- Wallmyr, G., Welin, C. (2006). Young people, pornography, and sexuality: sources and attitudes. *The Journal of School Nursing*, 22(5), 290–295.
- Włodarczyk, J. (2013). Zagrożenia związane z korzystaniem z internetu przez młodzież. Wyniki badania EU NET ADB. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(1), 49–68.
- Wojtasik, Ł. (2009). Rodzice wobec zagrożeń dzieci w Internecie. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 8(1), 90–99.
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J. (2005). Exposure to Internet pornography among children and adolescents: A national survey. *Cyber Psychology and Behavior*, 8, 473–486.
- Zurbriggen, E. L., Collins, R. L., Lamb, S., Roberts, T., Tolman, D. L., Ward, M. L., Blake, J. (2007). *Report of the APA task force on the sexualization of girls*. Waszyngton: American Psychological Association.

Exposure to the pornographic and sexual materials among children and youth. Analysis of the phenomenon based on the results from the nationwide survey among students in Poland

The aim of the article is to determine the scale of children and youth's exposure to pornography and sexually explicit material, the role of parents in the prevention of this contact and an indication of its negative correlates.

The aim of the article is to assess the, indicate on the risk factors of exposure and the relationship between children and youth's exposure to pornography and its psychosocial and health variables. The study was carried out using the Audio-CASI technique on a nationwide random representative sample of students (N = 3943) aged 11–18. The questionnaire used in the survey covered issues such as: internet abuse, parental control, exposure to pornography, knowledge about sexuality, assessment of satisfaction of various aspects of life and engaging in sexual behaviors.

Among the respondents, 43% had contact with pornographic sexual materials. Boys view this type of content more than twice as often (AOR = 2.228) than girls.

More than half (58%) of children and youth who have had contact with pornographic and sexual material declare that it was accidental.

Those who had contact with pornographic and sexual materials, more than three times more likely to receive erotic photos (AOR = 3.335) and more than five times more likely to send these types of photos (AOR = 5.014).

People who have had contact with pornographic and sexual materials are less satisfied with school achievements ($\rho = -0.124$), family ($\rho = -0.182$), friends ($\rho = -0.065$), free time ($\rho = -0.110$) and life in general ($\rho = -0.155$). There were no statistically significant relationships between exposure to this type of content and the satisfaction with one's appearance.

The lack of any rules regarding the use of the internet is related to exposure to pornographic and sexual materials (AOR = 2.134).

KEYWORDS:

PORNOGRAPHY, SEXUALIZATION, CHILDREN, YOUTH, INTERNET, PARENTS

Cytowanie:

Makaruk, K., Włodarczyk, J., Michalski, P. (2017). Kontakt dzieci i młodzieży z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi. Analiza zjawiska na podstawie wyników ogólnopolskiego badania uczniów. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 16(3).

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Zadanie finansowane ze środków Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020.